

ХРОНІКА ПЕРШОГО ПІВРІЧЧЯ 2016 РОКУ

2 лютого 2016 р. у лекційній аудиторії кафедри патологічної анатомії, за ініціативи Лікарської комісії Наукового товариства імені Шевченка та співучасті Українського лікарського товариства та Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, відбулась спільна конференція з міжнародною участю на тему «Сучасні здобутки онкології: 70-літній досвід Львівської наукової школи онкології». Зустріч, що проходила у форматі телеконференції, була присвячена Всесвітньому дню боротьби з раком, який відзначається щорічно 4 лютого.

Доповідачі у своїх виступах не лише висвітлювали аспекти діагностики і лікування онкологічних захворювань, а й розповідали про багатолітній досвід боротьби зі страшною недугою, про подальші перспективи розвитку онкології та про видатних науковців, які стояли біля витоків львівської онкологічної школи і завдяки зусиллям і праці яких досягнення цих перспектив сьогодні стає можливим.

Першу доповідь, присвячену історії львівської наукової школи онкології та її інтеграції у світову науку, виголосив професор Борис Білинський, розповівши про загальні принципи створення наукових шкіл і про корифеїв вітчизняної онкології. Першопрохідником цього напрямку медицини на теренах СРСР став професор Микола Петров, засновник онкологічної школи, в основу якої покладено поєднання клінічного досвіду і глибоких наукових досліджень. Принципи абластики та антиабластики, запропоновані ним, залишаються актуальними і сьогодні. Також не можна було не згадати Марію Скловську-Кюрі, двічі

Виступ професора Бориса Білинського
“Інтеграція Львівської наукової школи
онкології у світову науку”

лауреата Нобелівської премії, яка зробила «царський» дарунок львів'янам – 85 мг радію, що врятував не одне життя в повоєнні часи (доповідач мав честь особисто використовувати його для аплікацій при лікуванні раку шкіри та раку шийки матки). Саме тому, наголосив доповідач, львівська онкологічна школа зараз проходить “ре-інтеграцію у світові здобутки”, оскільки в основі має передові “нобелівської ваги” витоки. Не оминув увагою професор Білинський і львівських професорів – засновника львівської школи онкологів професора Гаврила Ковтуновича (учня школи Петрова) та його наступника професора Анатолія Гнатишака. Професор Ковтунович, який хоч і був запрошений до Львова на посаду завідувача кафедри загальної хірургії, завжди більше цікавився онкологією, проявляв увагу як до хворих, так і до колег, усіляко їх підтримував. Проте завжди тримав своїх учнів «в тонусі», в обговоренні кожного клінічного випадку брав участь весь колектив, починаючи від наймолодших, і аж потім свою думку висловлювали досвідчені лікарі. Одним з таких був доктор Келеман, який в ті важкі часи міг виконати панкреато-дуоденальну резекцію під місцевою анестезією (зараз про таке і подумати страшно!). Наступником професора Ковтуновича став випускник Львівського університету професор Анатолій Гнатишак, який і організував в 1966 р. на базі львівського онкологічного диспансеру кафедру онкології, активно займався педагогічною роботою, провадив наукові дослідження. Саме він одним з перших почав досліджувати проблему раку щитоподібної залози, що був тоді рідкісною патологією. Професор Білинський підкреслив, як важливо не забувати своїх наставників, адже «учні бачать далі за своїх вчителів лише тому, що стоять на їхніх плечах». З цим твердженням не можливо не погодитись. Сучасна львівська онкологічна школа продовжує традиції, започатковані її засновниками, – поєднання теоретичних досліджень з практикою, вивчення імунологічних аспектів виникнення раку, чутливості злоякісних пухлин до впливу хіміотерапії та персоналізація лікування раку. І ще одна важлива істина, висвітлена доповідачем, яку не варто забувати сучасним керівникам: «адміністративні коридори не ведуть в високу науку», хоча колись, за умов адміністративно-командної системи, часто лише посівши відповідну посаду, можна було дати своїм учням змогу реалізуватися.

Професор Наталія Володько розповіла про напрями сучасної онкології. Одним з цих напрямів на львівській кафедрі онкології є дослідження пухлинного мікрооточення, адже пухлина існує в своєрідній мікросистемі, яка забезпечує її прогресію і метастазування, хоча, на перший погляд, в цій

системі багато компонентів (наприклад, макрофаги), які теоретично відповідають за гальмування злоякісного процесу. Ґрунтовне дослідження цього питання стало можливим завдяки співпраці з провідними науковими центрами Швеції та Австрії, і вже в 1997 р. була опублікована стаття, яка доводила, що така макрофагальна інфільтрація – це не захисний механізм, а прояв агресивності пухлинного процесу. Також, як результат спільних досліджень з онкологами зі Швейцарії, Німеччини та Польщі, було описано переваги інтраперитонеальної гіпертермічної хіміотерапії та запатентовано метод діагностики раку яєчника і раку молочної залози, що базується на

Професор Наталя Володько
під час конференції

визначенні білкових маркерів у сироватці крові. Отже, здобутки кафедри під керівництвом професора Бориса Білинського та професора Тараса Фецича, головним принципом яких є розв'язання фундаментальних наукових питань на клінічній основі, вигідно вирізняють львівську школу серед інших наукових шкіл Східної Європи.

Доповідь доцента Володимира Вовка була присвячена результатам досліджень у галузі молекулярної та імуногістохімічної діагностики раку щитовидної залози та власній практиці

Доцент Володимир Вовк доповідає про
сучасні засади діагностики раку
щитоподібної залози

доповідача в клініці міста Осло (Норвегія), співпраці з клінікою “Шаріте” (Німеччина) та численними провідними онкоцентрами Польщі і Великої Британії. Доповідач розповів про новітні засади діагностики раку щитоподібної залози (патології, надзвичайно поширеної серед українців після аварії на ЧАЕС), з точки зору патоморфолога, про актуальність визначення наявності RED-

ушкоджень, тобто пошкодження хромосом у випадках «Чорнобильського раку». Цей діагностичний критерій особливо цікавий тим, що виявляється не лише при папілярних карциномах, як вважалося раніше, він також харак-

терний для непухлинних ушкоджень, таких як аутоімунний тиреоїдит. Визначення цього антигену в тканинах щитоподібної залози може стати важливим кроком на шляху вивчення передумов виникнення раку. У співпраці з австрійськими колегами доповідач також досліджував мутації BRAF антигену, що виявлявся у випадку папілярних карцином, і особливо високим його вміст був при проростанні пухлини за межі капсули. Актуальність цього методу діагностики полягає в тому, що за наявності BRAF антигену пухлина не чутлива до радіоактивної йод-терапії, і ефективне лікування можливе лише при застосуванні блокаторів мутантних генів.

Також присутні мали змогу дізнатись про досвід лікування онкологічних захворювань нашими зарубіжними колегами з доповіді професора Сергія Сушельницького, нашого співвітчизника, випускника ЛНУ імені Івана Франка, який понад 20 років працював в європейському “Гарварді” – Каролінському університеті (Швеція), а зараз виконує обов’язки проректора в Катарському університеті м. Доха, звідки і долучився до нашої розмови у форматі телеконференції.

Професор С. Сушельницький розповів про здобутки у розробці новіт-

Аплодисменти для проф. Сергія Сушельницького, що долучився у форматі телеконференції з доповіддю “Персоналізація лікування раку – досвід та перспективи”.

нього методу рідинної біопсії та представив порівняльну характеристику результатів різноманітних методів лікування раку, проілюструвавши їх макро- і мікрознімками, а також статистичними показниками виникнення рецидивів. Були проаналізовані конкретні клінічні випадки захворювань пацієнтів, що звертались за медичною допомогою на різних стадіях прогресування захворювання, висвітлено перспекти застосування методу рідинної біопсії в моніторингу стану пацієнта під час лікування, аспекти паліативної медицини.

Завершилась наукова конференція презентацією книги «Якщо пам’ять мені не зраджує...» – спогадів і роздумів професора-онколога Бориса Бі-

линського у неквапливих бесідах із журналістом Борисом Козловським, представленій автором, Борисом Козловським (хоч він у своєму виступі і наголосив, що автором є Борис Тарасович, а журналіст лише добросовісно записував його спогади, намагаючись максимально зберегти розмовний стиль і безпосередність спілкування). Професор Білінський – надзвичайно позитивна людина, з хорошим почуттям гумору, дуже комунікабельний і, водночас, безпосередній, вільно спілкується п'ятьма мовами. Книга розповідає як про історію життя цієї непересічної особистості, так і про його професійні здобутки як лікаря-онколога з 50-річним досвідом, про родину та друзів, про релігію, літературу і політику, про підкорення гірських вершин, сплав на байдарках, про набуття хірургічного досвіду, про зустрічі з друзями, захоплюючі мандри і погляд на сучасні проблеми медицини та виклики сьогодення.

На завершення конференції теплі привітання від колег з нагоди ювілею отримав дійсний член НТШ, заслужений професор ЛНМУ та завідувач кафедри сімейної медицини Юліан Григорович Кияк, талановитий лікар і науковець, автор „макрофагальної” гіпотези патогенезу атеросклерозу та токсичних кардіоміопатій, „тромбогенної” концепції варіантної стенокардії, дослідник ультраструктурних критеріїв незворотності гібернації і механізмів апоптозу та вторинного некрозу кардіоміоцитів, їх впливу на перебіг ІХС і вторинних кардіоміопатій.

26 лютого 2016 р. відбулась спільна конференція Лікарської комісії Наукового товариства імені Тараса Шевченка, Українського католицького університету, Українського лікарського товариства та Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького — «Еустрес та дистрес: Від тріади Сельє до сучасних здобутків (до 80-ліття концепції Ганса Сельє)». Слово «стрес» ми чуємо часто по телевізору, на вулиці, від знайомих... Здається, сучасна людина перебуває в стані хронічного стресу. Але чи справді це так? Наскільки стрес шкідливий чи корисний для нашого організму, чи потрібно його уникнути та чи може він допомогти стати більш резистентним до

Професор Оксана Заячківська під час доповіді “Від дистресу до еустресу: лікування чи стиль життя?”

впливу негативних факторів? Дати відповіді на ці непрості запитання спробували учасники засідання. У своїй доповіді професор Оксана Заячківська (ЛНМУ) розповіла присутнім про життя та непростий науковий шлях видатного фізіолога, який першим запровадив в обіг термін «стрес» (навантаження, яке спричинює деформацію) в медицині. Згідно з концепцією Сельє, стресом є реакція організму на вплив двох і більше стресових чинників (фізичних, хімічних, акустичних, соціальних), що в складних випадках характеризується появою тріади симптомів: гіпертрофія кори наднирників, атрофія тимусу і лімфатичних вузлів, виразкові ураження шлунково-кишкового тракту. Факторами, які підвищують ризик виникнення стресу, є малорухливий спосіб життя, неправильне харчування, перевтома. Експеримент, проведений на кафедрі фізіології ЛНМУ, показав, що у потомства самиць щурів, які харчувалися нерационально, стрес викликав незворотні зміни значно раніше, ніж у тварин контрольної групи.

А от від наступних доповідачів, професора Олександра Кіцери, доцента Олександра Кіцери (ЛНМУ) та професора Олександра Кожухара (НУ «Львівська політехніка»), учасники конференції дізналися про способи подолання стресу, зокрема акустичного. Адже за умов війни зараз дедалі частіше трапляється таке явище, як посттравматичний стресовий синдром. Доведено, що специфічні звукові та світлові подразники,

Доповідь професора Олександра Кіцери: «Фототригерування – спосіб подолання акустичного стресу»

якщо застосовувати їх з певною частотою, здатні впливати на біоритми мозку, покращувати мозковий кровообіг, підвищуючи тим самим розумову активність, знімаючи втому та формуючи резистентність до стресу. Саме так працює прилад для фототригерування, розроблений науковцями НУ «Львівська політехніка». Відмінність його від аналогічних полягає у тому, що струм низької напруги не пропускається через мозок пацієнта, а також у можливості контролювати стан мозкової активності за допомогою спеціального давача.

Доктор Орест Сувало (КЗ «Львівська обласна клінічна психіатрична лікарня» Інституту психічного здоров'я УКУ) розповів про проект Інституту психічного здоров'я УКУ «Справитися з травмою війни», метою якого було

Доктор Орест Сувало доповідає про проект Інституту психічного здоров'я УКУ «Справитися з травмою війни»: активності та результати».

підвищити рівень знань про проблему посттравматичного стресового розладу серед населення та допомогти тим, хто пережив психотравмуючі події. У межах проекту було створено сайт «Простір надії» (<http://prostirnadii.org.ua/>), на якому розповідається, як допомогти собі і близьким подолати наслідки травм та де можна отримати якісну фахову допомогу. На сайті є сторінка для фахівців

зі сфери медичного здоров'я з посиланнями на інформаційні джерела і описами найновіших наукових досліджень. Також активно публікуються фото- і відеоматеріали, посібники з рекомендаціями щодо першої психологічної допомоги та роботи з дітьми, які зазнали психічних травм внаслідок війни.

На завершення засідання члени Лікарської комісії НТШ тепло привітали дійсного члена НТШ, професора кафедри оториноларингології Олександра Кіцєру з ювілеєм, побажали йому здоров'я, щастя і творчого довголіття.

14 травня 2016 р. в залі для урочистостей Музею етнографії та художнього промислу м. Львова відбулося спільне засідання Лікарської комісії та Президії НТШ за підтримки Музикознавчої комісії, присвячене відзначенню 160-річчя від дня народження Івана Франка у межах “Шевченкіани медика-2016”. Гостем Наукового товариства Шевченка став класик української музики, Герой України, лауреат премії ім. Т. Шевченка Мирослав Скорик. Маєстро Скорик, хоч і стомлений після тріумфальної прем'єри Концерту № 2 для віолончелі з оркестром, що відбулась напередодні в театрі ім. Солomieї Крушельницької, перебував у піднесеному настрої, жартував, ділився приємними враженнями від спілкування з публікою. Зустріч проходила у форматі відповідей на запитання, попередньо зареєстрованих на сайт НТШ.

Учасники зустрічі мали змогу насолодитись прекрасною музикою народного артиста України у виконанні лауреата другої премії Першого всеукраїнського відкритого музичного конкурсу імені Мирослава Скорика студентки Львівської національної музичної академії імені М. Лисенка Діани Чубак.

Серед численних привітань і слів подяки, висловлених на адресу Маестро, чи не найзворушливіше прозвучали слова професора Юрія Іваніва, завідувача кафедри радіології та променевої терапії ФПДН, про внесок музики Мирослава Скорика в успішну реалізацію міжнародної співпраці

У полоні геніальної музики Мирослава Скорика – виступає Діана Чуб'як

у проекті кардіохірургічної допомоги дітям нашого регіону з вродженими вадами серця, що був започаткований у 90-х роках лікарями місії люксембурзького Червоного Хреста. Завдяки саме музиці Скорика, якою були вражені люксембурзькі кардіохірурги, проект співпраці вдалося продовжити, незважаючи на численні труднощі, а життя понад 300 дітей було збережено. Слова професора Романа Дутки, завідувача кафедри пропедевтики внутрішньої медицини №1 про те, що музика Маестро лікує душі, тоді як лікарі можуть лікувати лише тіло, і тільки разом ми творимо “Медицину”, додали аудиторії оптимізму, адже жити в епоху Скорика – це вже велика привілеція. “Многая літа” для Мирослава Скорика у виконанні гостей засідання прозвучало фінальний акордом весняної прогулянки з видатним Українцем.

6 червня 2016 р. відбулось спільне засідання Лікарської комісії НТШ і УЛТ м. Львова, присвячене проблемі формування прихильності. Модератором засідання виступив професор кафедри психіатрії та психотерапії ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, д. м. н. Олександр Фільц.

Що таке прихильність? Більшість з нас трактує її як відчуття духовної близькості, глибокої симпатії та вірності. Мати відчуває прихильність до своєї дитини, закохані – одне до одного, прихильність виникає між друзями, між лікарем і пацієнтом, навіть між господарем та його домашнім улюбленцем. Усі ці почуття абсолютно різні, але мають одне походження. Вони настільки природні, інстинктивні (адже прихильність притаманна не лише

людям, а й тваринам, птахам), що рідко хто їх аналізує. Та як виникає це почуття? Чому до одних людей ми прикипаємо серцем більше, ніж до інших?

Під час конференції (зліва направо): професор Карл Бріш, Юрій Прохасько та професор Олександр Фільц

Саме про це розповів у своїй лекції «Теорії прихильності» доктор Карл Хайнц Бріш, завідувач кафедри дитячої психосоматичної медицини і психотерапії в дитячій лікарні Доктора фон Хаунера університету Мюнхена з Німеччини. Головною темою досліджень доктора Бріша є ранній розвиток дітей з особливим акцентом на процеси прихильності та їх порушення.

Розпочав професор з розповіді про автора теорії прихильності американського психолога Джона Боулі, праці якого тривалий час не знаходили визнання у науковому світі, їх навіть висміювали. Проте врешті-решт справедливість було відновлено і вони були покладені в основу одного з найпопулярніших на сьогодні напрямів психоаналізу.

Зі слів доктора Бріша, прихильність у дітей виникає з перших днів життя під впливом зовнішніх факторів. Немовляті потрібні увага, чуйність і турбота, щоб почуватися безпечно, а безпека, захищеність асоціюються з певною особою (пріоритетним об'єктом прихильності). Також велике значення має зоровий, тілесний і вербальний контакт, адже науково доведено, що якщо мати не розмовляє з дитиною, не дивиться на неї, то у малюка гальмується продукування гормону росту, він не розвивається нормально ні розумово, ні фізично. Об'єктів прихильності переважно є кілька (1-го, 2-го, 3-го порядку...), і це не обов'язково родичі, генетична спорідненість

не відіграє жодної ролі, головне – розуміння потреб дитини. Ставлення до цих «об'єктів» у малюка різне – якщо дитинка впала і вдарилась, вона заплаче і побіжить до мами (пріоритет), якщо ж така ситуація трапиться під час прогулянки з батьком, то або зробить вигляд, що їй не боляче, або буде плакати та кликати маму. Хоча цілком можливо, що батькові як об'єкту прихильності 2-го порядку вдасться заспокоїти малюка, чого ніколи не зможе стороння особа.

Сама прихильність також буває різною – справжньою, ухильною або амбівалентною. За справжньої прихильності, якщо дитину залишити саму в чужому приміщенні, вона починає плакати, доки не прийде мама та не заспокоїть її, за ухильної – малюк, хоч і бачить, що об'єкт його прихильності віддаляється, ніяк не проявляє свого занепокоєння, також не реагує на його повернення. За амбівалентної прихильності дитина починає плакати і не заспокоюється навіть після повернення мами, яка, очевидно, також не квапиться її втішати.

Такі ситуації у дитинстві впливають на подальше життя людини. Дитина, яка розвивалась під захистом свого «об'єкта» прихильності, креативна, більш спокійна, врівноважена, добре вчиться і неконфліктна, натомість діти, які відчувають дефіцит прихильності, нервозні, замкнені, в майбутньому часто мають проблеми як в особистому, так і в суспільному

Члени та друзі Лікарської комісії НТШ разом з професором Карлом Брішем (Мюнхен, Німеччина) під час засідання “Медичні та психологічні проблеми прив’язаності”

житті. Хоча, з віком оточення змінюється, люди знайомляться, закохуються і можуть знайти омріяний затишок. Також важливо уникати передавання власних несвідомих травматичних переживань дитинства своїм нащадкам.

І, скільки б не минуло років, якими б самодостатніми ми не були, якщо стається щось погане, наприклад, автокатастрофа чи важка недуга, і лікар питає, кого повідомити, пацієнт згадує свій «список» за порядком ієрархії прихильності. І, навіть, якщо особа 3-го порядку першою примчить на таксі, все одно він не заспокоїться, доки не побачить свій «пріоритет». Це лікує краще за більшість ліків.

Загалом інтерактивний стиль подання матеріалу, показові життєві приклади, клінічні випадки, ілюстровані відеоматеріалами, простота в спілкуванні і доброзичливість доповідача, тонке почуття гумору та актуальність тематики справили приємне враження на присутніх – лікарів, студентів, психологів, а для викладачів – це був майстер-клас з читання лекції, найвищий ґатунок якої засвідчила “мертва” тиша в ушент заповненій аудиторії.

Майже три години живого спілкування з лідером експертом з клінічних проблем, пов’язаних зі змінами прихильності, промайнули непомітно, і, лише вийшовши з приміщення, в якому відбувалась лекція, кожен спохопився, що рідні, напевне, хвилюються, і потрібно їм зателефонувати. Як завжди, інстинктивно, набираємо номери: один, другий, третій – всі згідно з ієрархією прихильності...

*Олена АДАМОВИЧ
член Лікарської комісії НТШ,
асистент кафедри нормальної анатомії*